

Sygn. akt III PK 58/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 14 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa G. F.

przeciwko Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 14 maja 2019 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w Opolu

z dnia 30 października 2017 r., sygn. akt V Pa 103/17

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od powoda na rzecz Prokuraturii Generalnej
Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset)
złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w
postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Pozwem z 30 września 2016 r. G. F. (powód) domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa – Aresztu Śledczego w P. (pozwany) kwoty 49.512,50 zł tytułem pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od 9 grudnia 2015 r. W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, że na dzień przyjęcia do służby stałej nie posiadał lokalu mieszkalnego. Powód w dniu 3 grudnia 2015 r. zawarł przedwstępną umowę kupna lokalu mieszkalnego nr [...] przy ulicy [...] w P. i w tym samym dniu złożył do dyrektora Aresztu Śledczego wniosek o przyznanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego. Pismem z 9 grudnia 2015 r. Dyrektor Aresztu Śledczego w P. odmówił uwzględnienia wniosku powoda, ze względu na wystąpienie negatywnej przesłanki do przyznania pomocy, przewidzianej w art. 187 pkt 4 ustawy z dnia 9 kwietnia 2005 r. o Służbie Więziennej (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1542, dalej jako ustawa o służbie więziennej), gdyż powód aktem notarialnym z 24 maja 2014 r. zbył drogą darowizny na rzecz Z. F. (ojciec powoda) lokal mieszkalny, położony w G. przy ulicy [...]. W ocenie powoda nie wystąpiła negatywna przesłanka przyznania mu pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego, gdyż przysługuje ona funkcjonariuszom w służbie stałej, a w momencie zbycia lokalu mieszkalnego w G. (24 maja 2014 r.) powód był jeszcze funkcjonariuszem w służbie przygotowawczej (otrzymał mianowanie 1 lipca 2014 r.).

Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa, z uwagi na fakt, że w momencie przyjęcia do służby w dniu 1 lipca 2012 r., będąc mianowanym na funkcjonariusza służby przygotowawczej, powód miał zaspokojone potrzeby mieszkaniowe, ponieważ posiadał spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego w G. przy ulicy [...] o powierzchni 44,95 m², które to prawo zbył z zamiarem bezpośrednim uzyskania od pozwanego pomocy finansowej na zakup innego lokalu.

Wyrokiem z 19 czerwca 2017 r., IV P 624/16 Sąd Rejonowy w Opolu zasądził od pozwanego na rzecz powoda 49.512,50 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 9 listopada 2016 r. do dnia zapłaty, oddalił dalej idące powództwo i rozstrzygnął o kosztach procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że umową darowizny z 19 sierpnia 2004 r. ojciec powoda w związku ze swoim wyjazdem poza granice kraju darował powodowi spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego w G. przy ulicy [...]. Powód i jego ojciec ustalili wówczas ustnie, że w przypadku powrotu ojca powoda do kraju powód przeniesie prawo do lokalu mieszkalnego w G. przy ulicy [...] z powrotem na ojca. W związku z powrotem ojca powoda do Polski umową darowizny z 24 maja 2014 r. powód przeniósł na niego własność lokalu w G.. We wniosku o udzielenie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego powód wskazał, że jest kawalerem i mieszka w lokalu mieszkalnym znajdującym się w P. przy ulicy [...], będącym własnością jego mamy J. F.. W dniu 9 grudnia powód zawarł umowę kupna lokalu mieszkalnego przy ulicy [...] w P., o czym poinformował pozwanego, składając raport. Wnioskiem z 11 marca 2016 r. powód wystąpił do pozwanego o wypłatę świadczenia pieniężnego, określonego w art. 178 ust. 1 pkt 1 ustawy o służbie więziennej. Otrzymał od pozwanego kwotę 386,78 zł tytułem równoważnika pieniężnego za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego za 2016 r.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy stwierdził, że pozwany, odmawiając powodowi pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego, o którym mowa w art. 171 pkt. 2 ustawy o służbie więziennej, powołał się na wystąpienie negatywnej przesłanki w postaci posiadania przez powoda w momencie przyjęcia do Służby Wewnętrznej lokalu mieszkalnego znajdującego się w miejscowości pobliskiej miejscu pełnienia przez powoda służby. Sąd Rejonowy zwrócił uwagę, iż dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy istotne znaczenia miało, czy prawo do uzyskania pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego przysługuje w dacie uzyskania statusu funkcjonariusza Służby Wewnętrznej w służbie stałej, a w szczególności czy w tej dacie ma on zaspokojone potrzeby mieszkaniowe.

W ocenie Sądu Rejonowego w realiach niniejszej sprawy powód spełniał kryterium udzielenia pomocy finansowej na cele mieszkaniowe, gdyż w dacie składania wniosku o jej udzielenie nie posiadał lokalu mieszkalnego ani domu. Co więcej powód nie uzyskał za „zbyty” lokal jakiegokolwiek rekompensaty pieniężnej, ponieważ przekazał go w drodze darowizny, a zatem w takiej samej formie, w jakiej go uzyskał. Jak bowiem wynika z zeznań powoda w 2004 r. jego ojciec przekazał

mu mieszkanie w formie darowizny, gdyż wyjeżdżał do pracy w Irlandii i miał zamiar osiedlić się tam na stałe, zastrzegł jednak, że gdyby jego plany życiowe się nie powiodły, to chciałby odzyskać mieszkanie.

Apelację od powyższego wyroku Sądu Rejonowego wniósł pozwany, zaskarżając go w całości. Wyrokiem z 30 października 2017 r., V Pa 103/17 Sąd Okręgowy w Opolu zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo i obciążył powoda kosztami postępowania.

Sąd Okręgowy stwierdził, że zgodnie z art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej zbycie lokalu mieszkalnego oznacza utratę prawa do lokalu wskutek zachowania funkcjonariusza lub małżonka, realizującego jego wolę. Nie ma przy tym decydującego znaczenia czy do utraty prawa do lokalu dochodzi wskutek czynności prawnej, a także jaki ta czynność prawna ma charakter (odpłatny czy nieodpłatny). Każde zatem zbycie lokalu mieszkalnego, zapewniającego zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych przez funkcjonariusza lub jego małżonka wyklucza możliwość przyznania pomocy finansowej, służącej zaspokojeniu tych potrzeb.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku Sądu Okręgowego wniósł powód, zaskarżając go w całości i wnosząc o jego uchylenie i oddalenie apelacji pozwanego i zasądzenie kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego za wszystkie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Opolu wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego. Powód zarzucił naruszenie art. 187 pkt 4 w związku z art. 184 ust. 1 ustawy o służbie więziennej przez przyjęcie, że przepis wyłącza przyznanie pomocy finansowej funkcjonariuszowi w służbie stałej, który zbył lokal mieszkalny w okresie, kiedy miał status funkcjonariusza w służbie przygotowawczej.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powoda Prokuratoria Generalna RP wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów postępowania w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wydając wyrok reformatoryjny, Sąd drugiej instancji uwzględnił zapatrywania wyrażone w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2013 r., I PK 8/13 (OSNP 2014 nr 3, poz. 36), zgodnie z którymi zbycie lokalu mieszkalnego lub domu w rozumieniu art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej oznacza utratę prawa do tego lokalu lub domu wskutek zachowania funkcjonariusza lub małżonka realizującego jego wolę, bez względu na to, czy do zbycia prawa doszło na podstawie czynności odpłatnej albo nieodpłatnej, w wyniku złożenia oświadczenia woli albo wskutek innych zdarzeń prawnych. Celem tego przepisu jest bowiem wykluczenie przyznania pomocy mieszkaniowej funkcjonariuszowi, który miał zaspokojone potrzeby mieszkaniowe. Kierując się powyższymi zapatrywaniami, Sąd drugiej instancji przyjął, że dla spełnienia się przesłanki negatywnej nabycia prawa do pomocy finansowej, do zbycia posiadanego lokalu mieszkalnego nie musi dojść dopiero po uzyskaniu przez funkcjonariusza służby więziennej statusu funkcjonariusza w służbie stałej. Ograniczenie takie nie wynika z treści przepisów ustawy. Dlatego zbycie prawa do lokalu mieszkalnego przez funkcjonariusza w okresie służby przygotowawczej powoduje, że po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie stałej nie przysługuje mu prawo do pomocy finansowej na zakup lokalu mieszkalnego.

Sąd Najwyższy podzielił to rozumowanie, kierując się następującą argumentacją. Zasadą jest, że funkcjonariuszowi w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której stale pełni służbę, lub w miejscowości pobliskiej (art. 170 ust. 1 ustawy o służbie więziennej). Zgodnie zaś z art. 171 ustawy o służbie więziennej prawo to realizowane jest przez przydział lokalu albo przez przyznanie pomocy finansowej na uzyskanie lokalu mieszkalnego (dalej jako pomoc finansowa). Są to dwie równorzędne formy realizacji prawa z art. 170 ust. 1 ustawy o służbie więziennej. Dlatego Sąd Najwyższy przyjmuje, że choć w art. 187 ustawy o służbie więziennej mowa wprost o okolicznościach wyłączających przydzielenie lokalu mieszkalnego, to przepis ten znajduje zastosowanie także do pomocy finansowej z art. 171 pkt 2 ustawy o służbie więziennej. Zgodnie bowiem z art. 184 ust. 1 ustawy o służbie więziennej pomoc ta przysługuje tylko takiemu funkcjonariuszowi, który spełnia warunki do realizacji prawa do lokalu mieszkalnego w postaci przydzielenia takiego lokalu na podstawie

decyzji. Jeżeli zatem funkcjonariuszowi nie można przydzielić lokalu mieszkalnego ze względu na ziszczenie się choćby jednej z przesłanek wymienionych w art. 187 pkt 1-4 ustawy o służbie więziennej, to nie może się on także ubiegać o pomoc finansową.

Przesłankami negatywami realizacji prawa do lokalu mieszkalnego w myśl art. 187 ustawy o służbie więziennej są: 1) otrzymanie pomocy finansowej (pkt 1); 2) posiadanie odpowiedniego lokalu przez funkcjonariusza (pkt 2); 3) posiadanie odpowiedniego lokalu przez małżonka funkcjonariusza (pkt 3); 4) zbycie odpowiedniego lokalu, który był w posiadaniu funkcjonariusza lub jego małżonka (pkt 4). Warto przy tym odnotować, że art. 187 ustawy o służbie więziennej posługuje się określeniem „funkcjonariusz” a nie „funkcjonariusz w służbie stałej”. Jednocześnie, choć nie wynika to wprost z art. 187 pkt 1 ustawy o służbie więziennej, spełnienie negatywnej przesłanki normowanej przez ten przepis możliwe jest wyłącznie przez funkcjonariuszy w służbie stałej. Tylko oni mogą bowiem otrzymać pomoc finansową, której udzielenie wyklucza dopuszczalność realizacji prawa z art. 170 w związku z art. 171 pkt 2 ustawy o służbie więziennej. Takie ograniczenie podmiotowe nie występuje w przypadku pozostałych negatywnych przesłanek wymienionych w art. 187 pkt 2-4 ustawy o służbie więziennej.

W dalszej kolejności należy zwrócić uwagę, że przesłanką negatywną nabycia prawa do pomocy mieszkaniowej z art. 187 pkt 2-3 ustawy o służbie więziennej jest posiadania odpowiedniego lokalu przez funkcjonariusza lub jego małżonka. Nie ma znaczenia, kiedy funkcjonariusz wszedł w posiadanie tego prawa. Logiczne przy tym jest założenie, że chodzi zarówno o sytuacje, które miały miejsce zarówno przed jak i po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie stałej. *Ratio legis* unormowania z art. 187 pkt 2-3 ustawy o służbie więziennej polega na tym, że prawo do pomocy finansowej nie przysługuje każdemu funkcjonariuszowi w służbie stałej ale tylko takiemu, który „nie posiada” prawa do odpowiedniego lokalu. Jeżeli funkcjonariusz posiada nabyte wcześniej prawo do odpowiedniego lokalu, to pomocy tej nie może uzyskać, chociażby zdarzenie w postaci nabycia prawa do lokalu miało miejsce przed uzyskaniem statusu funkcjonariusza w służbie stałej, uprawniającego do ubiegania się o pomoc finansową. Oznacza to, że z punktu

widzenia nabycia prawa do pomocy finansowej istotne są także zdarzenia prawne, które miały miejsce przed uzyskaniem statusu funkcjonariusza w służbie stałej, a nawet przed uzyskaniem statusu funkcjonariusza Służby Więziennej.

Analogicznie jest w przypadku unormowanym w art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej. Jeżeli funkcjonariusz w służbie stałej miał już zaspokojone potrzeby mieszkaniowe, ponieważ posiadał odpowiedni lokal (albo posiadał go jego małżonek), to zbycie posiadanego prawa do takiego lokalu stanowi negatywną przesłankę nabycia prawa do pomocy z art. 171 pkt 2 ustawy o służbie więziennej. Artykuł 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej nie zawiera przy tym w swej treści zastrzeżenia, że relewantne jest tylko zbycie lokalu po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie stałej. W ocenie Sądu Najwyższego z punktu widzenia *ratio legis* pomocy finansowej okoliczność, czy do zbycia posiadanego prawa doszło po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie czynnej, czy przed tą datą, nie ma znaczenia. Skoro nieposiadanie odpowiedniego lokalu nie jest samoistną i wystarczającą przesłanką do nabycia prawa do pomocy finansowej w okresie legitymowania się przez funkcjonariusza służby więziennej statusem funkcjonariusza w służbie stałej (art. 187 pkt 1), zaś posiadanie (bez względu na datę nabycia) stanowi przesłankę negatywną (art. 187 pkt 2-3), to przesłanka zbycia posiadanego przez funkcjonariusza (albo jego małżonka) prawa do odpowiedniego lokalu także nie może ograniczać się do zdarzeń prawnych mających miejsce po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie stałej.

Przesłanka z art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej (zbycie prawa) odnosi się do sytuacji, w której funkcjonariusz służby więziennej miał zaspokojone potrzeby mieszkaniowe ale wskutek podjętych z własnej woli czynności potrzeby te nie są już zaspokojone. Oczywiście jest, że art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej obejmuje przypadek, gdy funkcjonariusz po uzyskaniu statusu funkcjonariusza w służbie stałej zbywa posiadane prawo do odpowiedniego lokalu. Jednakże podczas gdy art. 187 pkt 1 ustawy o służbie więziennej dotyczy przypadku uprzedniego udzielenia pomocy finansowej, co jest możliwe tylko w odniesieniu do zdarzeń mających miejsce po zmianie statusu przez funkcjonariusza, art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej siłą rzeczy odnosi się do przypadków każdego zbycia prawa do lokalu mieszkalnego, które funkcjonariusz posiadał przed

uzyskaniem statusu funkcjonariusza w służbie stałej, bez względu na to, kiedy doszło do zbycia (przed czy po dacie zmiany statusu). Nie można art. 187 pkt 4 ustawy o służbie więziennej traktować jako regulującego tylko sytuację funkcjonariusza w służbie stałej, który w dacie uzyskania tego statusu posiadał prawo do odpowiedniego lokalu i dopiero następnie tego prawa się wyzbył. *Ratio legis* art. 170 i n. ustawy o służbie więziennej polega na udzieleniu wsparcia nie każdemu funkcjonariuszowi a tylko takiemu funkcjonariuszowi, który nie miał i nie mógł samodzielnie zaspokoić potrzeb mieszkaniowych. Stąd też wyłączenie możliwości nabycia prawa do pomocy finansowej w przypadku legitymowania się prawem do odpowiedniego lokalu przez małżonka funkcjonariusza służby więziennej jak i wymienienie w art. 187 pkt 2 ustawy o służbie więziennej posiadania takiego prawa przez samego funkcjonariusza.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji. O kosztach rozstrzygnięto stosownie do art. 99 k.p.c. w związku z art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 2261 ze zm.) oraz § 2 pkt 5 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

(r.g.)

[ał]